

Ako nam kdo do noviga leta umelno in gladko to dokaže, hočemo mi nasproti v prihodnjim letu Slovincam povédati: Kaj je živinska boleznin sajevic, kaj volčič; kaj vrančni prisad? Hočemo razodéti za te boleznin zdravila, ktere do zdaj še nihče razglasil ni: zdravila, ktere je skušnja poterdila, de se vrančni prisad vstavi in ozdravi! —

Vini-verh Kozoperska 1845.

L. St.

Pristavik vredništva. Na poslednje vprašanje bodo gosp. fajmošter Medved odgovorili, ki so nas s pravo slovensko besedo korún soznanili, za ktero so Jim gotovo vsi prijatli čiste slovenšine práv hvaležni. De je korún slovenske korenine, že prvi pogled te besede kaže. Če pa gosp. L. St. želijo, bolj na tanjko slovenskih besednih korenin naučiti se, naj preslavno gramatiko gosp. prof. Metelkota od strani 22 do 35 pazljivo preberejo. Pa kaj! gosp. Medved bodo sami na to razložen odgovor dali. — Gosp. L—c pa v Ljubljani stanejo, torej njih odgovor na prvo vprašanje precej tukaj pristavimo. — Mi pa, in z nami gotovo vsi zdravniki in posestniki živine, komej čakamo, de nam bodo gosp. L. St. skrivnosti sajevca, volčiča in vrančniga prisada razodeli! —

Odgovor na vprašanje I.

Kteri gnoj se imenuje suh gnoj? in kakó se da za ilovnato zemljo napravljati? Na to vprašanje odgovorimo samó to: Suh živinski gnoj je tisti, kteri ni od dežja premočen, ali komaj nakidan iz gnojne jame ali iz kake druge luže, kamur se veliko dežnice steka, precej podoran bil. Če moker gnoj nekoliko časa na njivi leži, se ob suhim vremenu presuši in tudi takó presušen gnoj se imenuje suh gnoj. To vsak kmetovavec vé. Veliko kmetov je pa, ki ne vedó, de je škodljivo, moker gnoj na ilovnati zemlji podoravati, zakaj ilovnata zemlja je že sama po sebi bolj vlažna od družih. Podoran moker gnoj splesnje (verschimmelt) v nji, kér zrak do njega ne pride in taciga gnoja zemlja k pridu sadú povžiti ne more. Moker gnoj (to je od dežja ali vode moker) je merzel, vsako zemljo slabo gnoji, še slabši pa ilovnato, ki je že sama po sebi bolj vlažna in mokroto dalje časa v sebi perderžuje. V ilovnato zemljo se ne sme moker gnoj podorati, pa tudi tak ne, ki je ravno iz gnojne jame perpeljan bil: to je dobro skušena reč. Več se bere od lastnosti zemelj in njih obdelovanja v „kmetijski šoli“ perviga tečaja teh Novic.

L—c.

Vinoreja in vinščina v Premski komisii.

Iz Vrem je perrastla vinska terta do Prema in čez. Pred nekoliko leti je bila terta v Premskim kantoni kaj redkiga in imenitniga; dobila se je le pred kako hišo, v kakim zavetju. Vtaknjena v zemljo kot kolčik, malo in napak obdelana, je rastla revno kakor v strahi; vendar pomigal semtertje je kak grozdik in na njem zablíšela se je zrela jagoda kmetu, ki jo je bil vsadil. Počasi so se iz terte terte, iz téh pa grozdi in grozdje takó veselo in dobro množili, de je bilo dovolj zobanja in tudi nekaj vina. Kér so Premci po ti skušnji vidili, de terta per njih rada raste in zarodeno grozdje zori, so si zmislili v občini nograd napraviti. Zbrali so si iz berdne (grahudaste) zemlje sostavljeni jarek, ter v zavetno, sončno stran terte zasadili, in kar so znali po Vremsko jih obdelavali. Lepó so rastle v novim nogradu pertlične terte, poganjale močne mladike, in v tretjim letu le ene zarodile, v četertim skorej vse, v petim letu pa je že bila majhna tergatva zrelega in sladkiga grozdja. Vinograd se je obrašal, terte so krepkeji in rodovitniši prihajale,

de je kmete veselilo si vsako leto en, ali dva sodčika vina perdelovati.

Vsaka reč le en čas terpi, takó tudi ta. Kmetje niso še vinoreje zadosti razumeli in pri tertah ne zadosti perročni bili; spite moči zemlje niso s perpravno gnojnino zboljševali; oslavljenih tert niso z drugimi mladimi domestovali ali mladike pogrebenčevali; trave in divjih rastljin niso iz tert trebili: zatorej je začel v mladosti rodovitni nograd s tertami vred se starati, in njegova rodovitnost je bila takó pošlá, de se niso ne delo, ne potroški splečevali. Zavaljo tega so kmetje bili zgubili veselje, pustili v nemar vinorejo, in vinograd je v puši in stravo zarašen medlel, deslih je ležal v pripravnim kraju.

Prišli so po sreči hvale in visoke časti vredni gosp. Peter Aleš, *) za fajmoštra na Prem v leti 1822, ki deslih ne vinorednik, vunder so bili zraven druge modrosti in učenosti, tudi v vinoreji, sadjoreji in kmetijstvi jako učen in razumen mož. Vidili so, kakó kmetje dobro in koristno napravo večidel iz neročnosti zapušajo; spoznali so, de v Premski občini še dosti perpravnih za vinske terte vgodnih brezín spočite zemlje clo brez koristi leži; previdili so, kakó te puste, od vod razžlebene brezine bi v kratkim in z majhnim trudam s tertami preprežene zelenele, in kmetam zdraviga vina dale za domačo potrebo in za prodaj: lotili so se z možko besedo in bistrim umam kmete nagovarjati, čez šest oralov veliko berdo ali hrib, Vintarjev verh imenovan, med seboj si razdeliti, in vsak na svoj del terte saditi. To niso bile prazne sanje, ampak prevdarjene, dobroželjne misli verliga možá, ktere so se kmalo v djanji pokazale in lepo, neprecenjeno delo naduhnile.

De ob kratkim povem: Premci si v letu 1824 razdelijo Vintarjev verh, ter z veselim upanjem so poprijeli vinorejo po umetnim napeljevanji svojiga častitljiviga fajmoštra; in v šestih letih so si napravili lepih nogradov, de jih je bilo veselje viditi. Dali so takó lep izgled drugim sosedom, kteri so se iz lenôbe in nerodnosti sperviga vperali vinoreji; zdaj pa, kar vsak svoj nograd ima, ga nevtrudno obdelavajo, in če je le mogoče vekšajo in širijo. Oni ngrade pridno spodzidavajo, paštinajo **); terte valijo, bilfajo, cepijo, nar veči del nisko obrezujejo in pertlično ravnajo; v kakim kraju tudi v latnike in plante spenjajo; kjer je lahka zemlja, gnojijo s kostmi, z obértami, z odpadki stariga usnja in koč, kjer je pa težka zemlja, jo s sajami, apneno šuto, rušnjo i. t. d. zboljšujejo.

Takó imenitno dobroto so storili s častjo rečeni gospod fajmošter ne samo Premcam in drugim vasem svoje fare, kakor Smerjem, Janezovimberdu, Bitinji in Čeljem, v kterih je zraven lepe vinoreje tudi nar boljši in obilniši sadjoreja notranjske krajske dežele ***); ampak tudi v Jelšanah v Čičarii, kamor so bili iz Prema v letu 1830 za tehanta prišli, so kmalo vinorejo in ngrade Jelšancam napravili, kjer ni bilo pred ne terte, ne sadniga drevesa viditi.

(Konec sledí.)

Delitva častnih daril.

Naslednjim krajskim kmetovavcam so bile letas častne darila (premije) za posebno lepe bike po

*) Sedaj korar in tehant mest-okolišnih far in šolski ogleda v Terstu, in ud e. k. krajske kmetijske in rokodelske družbe v Ljubljani.

***) Paštínanje je: v jeseni ali pozimi čez tri čevlje široke in čez dve globoke jame ali grabne skopati in vanje spomladi mlade terte ali kolči saditi.

****) Zvunej Ipave, kjer je vinoreja boljši, in sadjoreja žlahtnejši in zgodniši zavaljo toplote.

v 9. in 11. listu oznanjenih postavah spoznane; vsak izmed njih bo 50 gold. prejel, če bo bika skoz dve leti za pleme svojim sosedam perpušal.

V Ljubljanski kresii: Mica Vokovškova iz Kozarjev, Ljubljanske komisije; Jakob Vavpetič, velki župan iz Rove, Krumperske komisije; Jožef Frelj, iz Zaliloga, Loške komisije; in Jakob Avsenik, iz Verbinj, Radolske komisije.

V Novomeški kresii: Anton Cvar, iz Zamosteca, Ribniške komisije; baron Alojzi Gušič, vlastnik Gradaške grajšine; Jožef Opalk, iz Smedneka, Kerške komisije; Jožef Zajc, iz Bistrice, Mirške komisije in Anton Benegalja, iz Ceroveca, Zatičinske komisije.

Za Postojnsko kresijo odmerjene 3 darila niso bile razdeljene, prvič zato, ker je bilo malo lepih bikov na ogled pripeljanih, drugič pa tudi zato, ker živinoredniki niso bili zadovoljni s premajhno plemenivno štibro po 6 krajcarjev.

Pregled slavijanskih časopisov.

V 6. zvezku Lipskiga časopisa „Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst- und Wissenschaft“ je nevtrudljivi vrednik gosp. Dr. Jordan priporočil, da bi se bukvarji v poglavitnih mestih vsake dežele z vsimi slavijanskimi knjigami založili in med seboj to reč takó napravili, da bi prijatlam slavjanshine lažeje bilo, poželjene in z višim dovoljenjem na svitlo dane slavijanske knjige omisliti si. Na deželi se mora večkrat dolgo čakati, preden se morejo naročene nemške bukve dobiti, s katerimi so bukvarji vunder sploh bolj založeni, kakor s slavijanskimi. Ko bi pa bukvarji v Lipnici (Leipzig), na Dunaji, v Pragi, Gradcu, Celovecu, Ljubljani, Gorici, v Zagrebu i. t. d. vse na svitlo dane slavijanske bukve v zalogi imeli, bi ne bilo treba dolgočasniga čakanja. Te zaloge bi se po svetu gospoda Jordana lahko napravile, ko bi vsak bukvar kake iztise slehernih novih slavijanskih bukev, ki pri njem na svitlo pridejo, vsim drugim bukvarjem v založbo poslal, da bi jih na prodaj vzeli in prodajo v novicah očitno oznanili. Da bi se pa ta koristna naprava dognala, je potreba, da bi prijatli slavijanskiga slovstva v vsakim imenovanih poglavitnih mest eniga bukvarja spodbodli, da bi se te kupčije čversto poprijel. Bukvarjem bi ta naprava veliko dobička prinesla, braveam bi se pa tudi práv vstreglo. V Lipnici hoče gosp. Jordan to napravo oskerbeti. Ljubljana, Celovec in Celj niso deleč saksebi, pa vunder se mora večkrat dolgo čakati, preden bukvar iz eniga ali drugiga mesta naročenih bukev dobi. Kakó koristna bi bila tedej ta naprava!

Urno, kaj je noviga?

(Perva poskušnja voznje na železni cesti od Gradca do Marburga) je bila 1. dan Listopada in pa z hlaponam „Weixelburg“. Celo pot, koja 8 milj znese, so storili v eni uri in 50 minutah, akoravno so se semtertje nekoliko časa zadrževali.

(Čulik, mladi Čeh) je dokončal po velikim trudu zlagarsko sklado ali mašino, s ktero se zamore v bukhotiskarijah v eni uri 21,600 pismen ali čerk zložiti, katerih dosihmal tudi nar urniši zlagar v eni uri ni mogel čez 2000 zložiti.

Oglas nove knjige.

Na Dunaji (Beču) so v tiskarnici Ueberreuterjevi na svitlo prišle pesmi slavniga Og. Utiešenovića-Ostrožinskoga pod nadslovom: „Vila Ostrožinska.“ Tem je perdjan vvod za naše krasoslovje (Aesthetik) pod nadpisom: „Misli o krasnih umietnostih (Gedanken über die schönen Künste)“, ktere obsežejo najmarstvo (Baukunst), kipotvorstvo (Bildhauerei), slikarenje (Malerei), glasništvo (Tonkunst), govornništvo (Redekunst) in pesništvo (Dichtkunst). Imenovani pristavik povikša zanimivost te knjige, v kterim veliko dobriga in krasniga in razun tega veliko dobrih besedi za oznamnanje raznih reči najdemo, za ktere nam je primernih slavijanskih izrek ali izrazov manjkalo. Mi smo zategavoljo z velikim veseljem in z velikim pridam te „Misli od krasnih umietnost“ prebrali in jih prijatlam slavjanshine priporočimo. Cena te lepó natisnjene in z dvema bakrorisama (Kupferstich) olepšane knjige je le 50 krajcarjev; dobijo se tudi v Ljubljani pri gosp. dohtarju Oberstarju, ki v mestni bolnici (Civilspital) stanuje. — Kakor smo glasovitniga gosp. Stanka Vraža „gusle i tamburo“ z veseljem sprijeli, tudi „Vilo Ostrožinsko“ prijazno pozdravimo.

Oznanilo.

Same „Vinoreje“ ni nič na prodaj, Novicam perložene pa jih imamo kakih 100 iztisov. Kdor jo tedaj želi imeti, si mora poldrugi tečaj Novic kupiti, kterim je perdjana. Poldrugi tečaj veljá v tiskarnici gosp. Blaznika 3 goldinarje, za ktere se dobijo Novice od lanjskiga polleta in celiga letašnjiga, verh tega pa še cele 19 pól debele bukve od Vinoreje, ktera bi v bukvarnicah sama 2 gold. veljala. Vredništvo.

Zmes.

Nar stariši zmed vsih vladarjev so sedanji Oče papež, imajo že 79 let; nar mlajši je petnajstletna gospodična Izabela, španjolska kraljica; po nji pride 21 letni sułtan ali turški Cesar. Hanoveranski kralj je 73 let, Francozki 71, Virtembergški 63, Parski ali Bavarski 58 let star. Naš Cesar in Pruski ali prajsovski kralj sta enake starosti, po 51 let. Koj po njima je ruski Car, 49 let star. Angležka in Portugalska kraljica ste tudi enake starosti, obé po 25 let. (Kwety.)

Vganjka.

Kogá ženske zmolčé?

Znajdba vganjke v poprejšnjim listu je:

Pri obuvanji škorn.

Žitni kup.	V Ljubljani		V Krajnju	
	15. Listopada.		11. Listopada.	
	gold.	kr.	gold.	kr.
1 mernik Pšenice domače	2	6	2	26
1 » » banaške	2	27	2	30
1 » Turšice	1	21	1	29
1 » Sorsice	—	—	1	50
1 » Reži	1	34	1	43
1 » Ječmena	—	—	—	—
1 » Prosa	1	6	1	20
1 » Ajde	1	10	1	20
1 » Ovsá	—	48	—	51